

Marina Porras: «Gabriel Ferrater ha de quedar fixat com un dels grans intel·lectuals del segle XX català»

Publica el llibre "Donar nous als nens", una antologia de textos assagístics del reusenc

Una imatge de Marina Porras | Adrià de las Heras

Marina Porras (Rubí, 1991) publica el llibre *Donar nous als nens* (Comanegra). Es tracta d'una antologia de textos assagístics de **Gabriel Ferrater** i compta amb un pròleg extens de l'autora. Dona una visió fins ara poc habitual del reusenc: més enllà de presentar-lo com a intel·lectual i assagista, intenta desmuntar certs mites i interrogants que han rodejat Ferrater. Porras és professora associada a la Universitat Pompeu Fabra, crítica literària i llibretera.

Fa molt de temps que llegeix i estudia Ferrater, de fet n'és el protagonista de la seva tesi doctoral. Parlem amb ella, sobre la seva nova obra, en aquesta entrevista.

- Un llibre de Ferrater l'any del centenari del seu naixement. No serà l'únic. Què aporta de nou aquest llibre?

- És una antologia de textos assagístics de Ferrater. És una faceta d'ell que paga molt la pena de

reivindicar. El seu vessant com a poeta està consolidat, però com a assagista no està valorat al lloc on tocava. És un dels crítics i intel·lectuals més importants del segle XX català: un intel·lectual d'alçada europea.

- Donar a conèixer aquesta faceta és una manera de reinterpretar la seva figura?

- Sí. És la meua voluntat amb aquest llibre. Jo volia presentar la figura de Ferrater des de la meua perspectiva perquè crec que cal una relectura de la seva persona. No es valora prou que és un intel·lectual molt seriós. Es dedicava a moltes matèries i ho feia amb molt de rigor i molta ambició. És molt estrany trobar una figura catalana que l'iguali.

- El llibre compta amb un pròleg biogràfic sobre Ferrater i una àmplia selecció de textos.

- Fa molts anys que estudio el Ferrater assagista. El coneixia com a poeta, però quan llegeixo els seus assajos a Sobre literatura em canvia la manera de llegir i pensar la literatura. Em va impactar molt i vaig pensar que hi havia un espai per posar-se a treballar.

- De fet, la teua tesi doctoral va sobre això.

- Sí, per això fa temps que l'estudio. Llavors, quan el Jordi Puig de Comanegra em proposa fer un llibre pel centenari del naixement de Ferrater, penso que podem fer una antologia de textos assagístics molt potent.

- Què ha perseguit amb la tria? Quin era el criteri de selecció?

- Volia ensenyar totes les disciplines a les quals es va dedicar, però donant més importància a la literatura. El seu estudi sobre la literatura catalana és el centre del llibre. I també hi ha literatura estrangera, assajos com a crític d'art, com a lingüista, les seves cartes públiques, privades, entrevistes?

- Anant a Reus. Al llibre diu "va néixer a Reus, que no és una ciutat qualsevol".

- Reus el va marcar molt a la seva vida. És obvi perquè hi va viure 30 anys, evidentment que és un lloc rellevant per ell. Però, a més, la implicació dels seus familiars amb el teixit de la ciutat era molt alta. Culturalment, artísticament i econòmicament. És més que una ciutat on vivien. Col·laboraven al Centre de Lectura, a El Círcol, a la premsa local de l'època...

- Té una relació molt intensa amb la ciutat.

- Ho va explicar molt bé el Ramon Gomis, al llibre *El Gabriel Ferrater de Reus*. De fet és una de les bases del meu llibre perquè té una feïnada immensa al darrere. Era un món quasi salvatge: era un lloc protegit, on podia anar pel carrer sol. Quan arriba la guerra és adolescent i allò es converteix en un caos. Fan el que volen, amb els seus amics. Una de les anècdotes és que van als prostíbuls i després surten amb les prostitutes a prendre alguna cosa a la plaça de Prim. Ningú ho veia estrany.

- Al final, Reus acaba desapareixent completament de la seva vida. Per què?

- Quan torna de l'exili, Ferrater viu uns anys molt desagradables: li han canviat totalment la ciutat i, després, hi ha el suïcidi del pare. La seva mare estava incòmoda sent la vídua d'un senyor que es va suïcidar a Reus, un lloc on tothom es coneix i tothom parla. Volien evitar-ho i, de fet, marxen a Barcelona per això. No tornen a Reus. Hi ha una voluntat deliberada de no tornar en aquell ambient.

- L'exili el canvia molt. A ell i a la seva família.

- S'exilia amb la seva família a Bordeus, quan esclata la Guerra Civil. Descobreix un ambient intel·lectual i cultural seriós, en contraposició amb el de Catalunya. A partir d'aquí, es configura un model de societat culta i benestant. Quan torna a Reus al 45, troba la ciutat absolutament devastada. Ens hem de fer a la idea que el contrast entre la ciutat dels anys 20 i la dels anys 40 és molt gran. Això és un impacte molt fort per ell. Imagina pel seu pare, que havia estat treballant tota la vida per fer créixer una ciutat i, quan torna, tot allò està massacrada.

- **Amb això ha acabat quedant Ferrater com algú que té aversió a les ideologies polítiques.**

- Sí, ha acabat quedant aquesta imatge, però jo crec que és un cliqué.

- **Tant el pròleg com la selecció de textos persegueixen desmuntar aquest cliqué?**

- Totalment. No sé si hi ha cap crític literari amb una consciència tan política de la cultura com Ferrater. Amb les coses que explica un es planteja com el podem tenir com un tio a qui no li interessava la política, o que no s'hi barrejava. Està contínuament fent lectures polítiques de totes les obres que tracta.

- **Això també forma part de la reinterpretació de Ferrater que es proposa?**

- Als anys 50, quan ell arriba a Barcelona, hi ha un procés de substitució cultural. Es comença a fabricar un discurs pensat des del Franquisme i xafant qualsevol cosa catalana. Els autors catalans contemporanis estaven a l'exili o a la clandestinitat. Els que es movien més eren tots els escriptors de l'escola de Barcelona (Barral, Gil de Biedma, Goytisolo), que eren més joves, amb energia i el règim sabia que no s'havia de preocupar per ells perquè no tindrien una actitud realment subversiva.

Feien una literatura que era aparentment contestatària, però que era inofensiva. Ferrater, que no tenia cap mena de prejudici, s'hi va fer amic. Al final, per això, ha acabat quedant com un autor de l'Escola de Barcelona que escrivia en català: com si, per les seves manies, la seva poesia la fes en català. Quan t'hi pares a pensar veus que és una lectura absolutament injusta: la relació que té amb tota aquesta gent és personal; no obstant, els seus interessos intel·lectuals no són compartits amb tots aquells escriptors. Quan llegeixes els seus textos es veu molt clar.

- **No estudia la literatura espanyola?**

- Hi ha alguna referència, però no en tenia interès. El seu interès és la literatura catalana, d'una manera molt clara i evident.

- **Com a crític, volia comparar la literatura catalana i la universal. Ho va aconseguir?**

- Sí. Ferrater fa una cosa que no fa ningú. Té una base molt sòlida de la literatura: aprèn a llegir amb la prosa de Pla, d'adolescent se sabia els poemes de Riba de memòria, Carner va ser fonamental per ell, Ausiàs March també... I gràcies a la seva educació, que llegia en anglès, francès i alemany, ell es crea un cànon de la literatura universal al cap. I quan estudia la literatura catalana ho fa des d'aquí, amb la voluntat de comparar els seus poetes amb els millors poetes del món.

- **Ara enumerava els seus autors preferits. Però al llibre també podem veure com en critica d'altres. És molt dur i ell en diu "procacitat reusenca".**

- La seva gràcia és que escriu amb molta llibertat. Pot elevar un autor a dalt de tot de la seva jerarquia, però a l'hora dir que una de les seves obres és una puta merda. Té un sistema de pensament tan fort que li permet dir el que vulgui i molt ben justificat. Apareixen lloances i insults gairebé en la mateixa pàgina.

- **Amb Josep Pla ho fa, això.**

- Considera que no hi ha sis narradors a Europa a la seva alçada. Diu que el Quadern Gris és el seu millor llibre, però que si l'hem de traduir a l'estranger, hem d'afusellar la meitat de text. Està molt bé ser capaç de poder dir això.

- Amb aquesta manera de fer tan peculiar, es va guanyar molts enemics?

- Sobre polèmiques, per exemple, és públic que en Gabriel no es portava bé amb l'Espriu. Li tenia un menyspreu intel·lectual gegant. Ell tenia molt caràcter, tothom ho sabia. Però a la vegada és una personalitat molt fascinant. I tothom coincideix en això: la seva conversa era brillant.

De fet, l'altre dia, a "El Suplement", deia que Ferrater era un bon entrevistat. I el llibre ho demostra.

- És molt bo en totes les respostes, té un estil molt propi i sap defensar molt bé les seves posicions. Era carismàtic. Però també té un problema això: per sostenir aquest nivell de seducció havia de beure molt.

- Tot aquest estil de vida ha acabat provocant que el tinguem com un poeta romàntic. Però la seva literatura en defuig, d'aquest estil?

- No ho és gens, en defuig. De fet, al postfaci de *Da nubes pueris* diu explícitament que és antiromàntic. Sempre que hi ha un poeta suïcida, la seva figura agafa una aura de mite, i és el que li ha passat a Ferrater.

Més enllà de l'estil literari, a la seva vida privada, era un romàntic?

- Sí. És interessant veure, amb les cartes i les entrevistes, el seu ventall d'actituds davant de les coses de la vida. Per exemple, les cartes d'amor a Helena Valentí demostren molt bé que era un home vulnerable. S'havia enamorat d'una noia, no ho volia deixar anar, no volia que s'acabés... Però no se'n surt gaire bé.

- Fracassos amorosos com aquest el porten al suïcidi, o era una decisió que ell ja tenia clara de feia molt de temps?

- No va deixar cap nota de suïcidi, és difícil saber què va pensar. És veritat que es deia que no volia passar dels 50 anys perquè no volia fer pudor de vell. Més enllà d'aquesta anècdota, ell creia que quan la gent es feia gran es tornaven repetitius i retòrics. I ell ho volia evitar. Això em sembla versemblant.

- Al final acaba quedant la imatge que la família Ferrater és perseguida pel suïcidi.

- Això ho ha estudiat gent des d'una banda més científica: i es veu que sí que hi ha un component familiar. No és casualitat que s'acaba suïcidant ell, el seu germà, el seu pare i la seva mare també.

Com era Ferrater com a professor?

- Crec que és una faceta interessant, i que s'hauria de fer un recull de testimonis sobre això. Els seus alumnes encara són vius, i tots coincideixen a dir que era un professor molt particular. Les seves classes no eren una cosa metòdica i a l'antiga, sinó que era un altre tipus de professor. Ell es mirava la literatura d'una altra manera, per això les seves classes també eren diferents. Era un professor que no està tancat als despatxos de la universitat, estudiant el seu tema i sense sortir d'allà.

Hem de reivindicar els professors que entren en contacte directe amb la literatura. Aquesta manera de fer ha fet que se'l critiqui per antiacadèmic. Aquesta visió tan tancada de l'acadèmia és

tòxica. Crec que és una acusació absurda i es pot comprovar amb les transcripcions de les seves classes. Ell tenia un ordre molt clar sobre què volia explicar i com ho volia explicar, però el seu discurs no era l'habitual. I això està molt bé. No fa una lectura tancada, ho fa des de la seva perspectiva: és un discurs molt més ample i molt més ric. A banda hi ha el tema de la seva pose: era un professor amb jerseis de coll alt, texans estrets i vambes. I ho acompanyava d'una relació propera amb els alumnes.

- Quina imatge vol que n'acabi quedant de Gabriel Ferrater?

- Ha de servir per revisitar la seva figura i la seva obra. Pel que fa a la figura, jo m'he hagut d'explicar, desexplicar i tornar a explicar Ferrater. És un procés molt llarg i molt pesat. Per això vull que aquest pròleg serveixi per a nous lectors perquè no hagin de fer tot aquest procés que he hagut de fer jo. Sobre l'obra, són molt interessants tots els estudis que es continuïn fent de les Dones i els dies i la seva poesia, però ara també toca reivindicar la seva part més d'intel·lectual i assagista. Ferrater ha de quedar fixat com un dels grans intel·lectuals del segle XX català.

- Què s'ha hagut de desexplicar, sobre Ferrater?

- A mi m'agradava molt la seva obra poètica. I quan em vaig posar a esbrinar coses sobre la seva vida, hi havia aspectes que no em quadraven gens. Jo llegia tota una sèrie de tòpics sobre la seva figura: l'espàrring de Gil de Biedma, que era un membre més de l'Escola de Barcelona... Però jo veia els seus interessos, la posició des d'on es mirava les coses, la vida que havia tingut, i pensava que no encaixava gens. Investigant sobre la seva vida he vist que es pot fer una lectura totalment diferent de la seva figura.

- No hi ha hagut esforços per trencar tots aquests mites?

- S'han acceptat tots els clixés. A Ferrater l'hem llegit a partir dels diaris de Gil de Biedma i les memòries de Barral. Però ningú s'ha parat a contrastar el que veiem aquí amb la resta de materials. I al final, si es fa, trobem una cosa molt diferent. Per això el pròleg és una queixa al fet que no hi hagi una visió de Ferrater alternativa a la de Gil de Biedma, Castellet i Barral. Hi ha gent que té moltes coses interessants a dir sobre Ferrater, que l'han conegut molt, però encara no han proposat aquestes visions alternatives.